ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

कृष्ण यजुर्वेदीय तैतिरीय संहिता पद पाठः (वाक्य सहित)

चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रवनः

Notes:

- 1. Please refer to the book "TS Kandam 1" and "TS 1.1 pada paadam with Vaakyam" for notes and conventions used in this Compilation.
- 2. Please download our vedic compilations from our web site www.vedavms.in

Version Notes:

This is now the current Version 2.0 dated June 30, 2024.

- 1. This replaces the earlier version 1.1 dated June 30, 2022.
- 2. This version has been updated with the errors found and reported till June15, 2024.
- 3. Required convention, style and presentation improvements or standardisations has been done whereever applicable.
- 4. Notify your corrections / suggestions etc to our email id "vedavms@gmail.com"

Earlier Versions

1st	Version Number	0.0 dated 31st January 2019
2nd	Version Number	0.0 dated 31st August 2019
3rd	Version Number	1.0 dated 31st December 2020
4th	Version Number	1.1 dated 30th June 2022

Table of Contents
----

4 कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां पद पाठे चतुर्थं काण्डं 4

4.3 चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - चितिवर्णनं......4

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः , हरिः ओं

4 कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां पद पाठे चतुर्थं काण्डं

4.3 चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः – चितिवर्णनं

ज्ञ्यां त्वेमन्थ् सादयाम्यपां त्वा प्रसम्भिन्थ् सादयाम्यपां त्वा प्रसम्भिन्थ् सादयाम्यपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वाऽयने सादयाम्यणीवे सदने सीद समुद्रे सदने सीद सिलले सदने सीदापां क्षये सीदापां व्या सिधिषि सीदापां त्वा सदने सादयाम्यपां त्वा सुधस्थे सादयाम्यपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा योनो () सादयाम्यपां त्वा पाथिसि इञ्चन्दः ॥ 1

TS 4.3.1.1 - Padam

ज्योतिषि । सादयामि । अपाम् । त्वा । अयने । सादयामि । अर्णवे । सदने । सीद । समुद्रे । सदने । सीद । सलिले । सदने । सीद । अपाम् । क्षये । सीद । अपाम् । सिधेषि । सीद । अपाम् । त्वा । सदने । सादयामि । अपाम् । त्वा । सधस्थ इति सध – स्थे । सादयामि । अपाम् । त्वा । पुरीषे । सादयामि । अपाम् । त्वा । योनौ ()। सादयामि। अपाम्। त्वा। पाथसि। सादयामि। गायत्री । छन्दः । त्रिष्टुप् । छन्दः । जगती । छन्दः । अनुष्टुबित्यनु — स्तुप् । छन्दः । पङ्किः । छन्दः ॥ **1 (65)** (योनौ – पञ्चदश च) (A1)

TS 4.3.2.1

ा । । । । । अयं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो गायत्री । । । । । । वासन्ती गायत्रियै गायत्रं गायत्रा-दुपाण्शुरुपाण्शो-स्त्रिवृत् त्रिवृतो रथन्तर्ं रथन्तराद्-वसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्योऽयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनो वैश्वकर्मणं ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुग् ग्रैष्मी त्रिष्टुभ ऐडमैडा-दन्तर्यामो उन्तर्यामात्

```
पञ्चदशः पञ्चदशाद्-बृहद्-बृहतो भरद्वाज ऋषिः
प्रजापतिगृहीतया त्वया मनों – [ ] 2
TS 4.3.2.1 - Padam
अयम् । पुरः । भुवः । तस्य । प्राण इति प्र – अनः । भौवायनः ।
वसन्तः । प्राणायनः । गायत्री । वासन्ती । गायत्रियै । गायत्रम् ।
गायत्रात् । उपाज्शुरित्युप – अज्शुः । उपाज्शोरित्युप–अज्शोः ।
त्रिवृदितिं त्रि – वृत् । त्रिवृत इतिं त्रि – वृतः । रथन्तरमिति
रथं – तरम् । रथन्तरादिति रथं – तरात् । वसिष्ठः । ऋषिः ।
प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापति – गृहीतया । त्वया । प्राणमिति
प्र – अनम् । गृह्णामि । प्रजाभ्य इति प्र – जाभ्यः । अयम् ।
दक्षिणा । विश्वकर्मेति विश्व – कर्मा । तस्य । मनः ।
वैश्वकर्मणमिति वैश्व – कर्मणम् । ग्रीष्मः । मानसः । त्रिष्टुक् ।
ग्रैष्मी । त्रिष्टुभः । ऐडम् । ऐडात् । अन्तर्याम इत्यन्तः – यामः ।
अन्तर्यामादित्यन्तः – यामात् । पञ्चदश इति पञ्च – दशः ।
```

पञ्चदशादिति पञ्च-दशात् । बृहत् । बृहतः । भरद्वाजः । ऋषिः ।
- -- ॥ ॥ ॥
प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापति – गृहीतया । त्वया । मनः । 2 (50)

TS 4.3.2.2

गृह्णामि प्रजाभ्योऽयं पश्चाद्-विश्वव्यंचास्तस्य चक्षुंर्वैश्वव्यच्सं
वर्.षाणि चाक्षुषाणि जगती वार्.षी जगत्या ऋक्षम-मृक्षमा-च्छुकः

गुक्राथ् सप्तद्शः सप्तद्शाद् वैरूपं वैरूपाद् विश्वामित्र ऋषिः

प्रजापितगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्य इदमुत्तराथ् सुवस्तस्य
श्रोत्रण् सौवण् शर-च्छ्रौत्र्यनुष्टुप्-छारद्यनुष्टुभः स्वारण् स्वारान्मन्थी

मन्थिन एकविण्श एकविण्शाद् वैराजं वैराजाज्जमदग्निर् ऋषिः

प्रजापितगृहीतया - [] 3

TS 4.3.2.2 - Padam

शुक्रात् । सप्तदश इति सप्त – दशः । सप्तदशादिति सप्त-दशात् । वैरूपम् । वैरूपात् । विश्वामित्र इति विश्व – मित्रः । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापति – गृहीतया । त्वया । चक्षुः । गृह्णामि । प्रजाभ्य इति प्र – जाभ्यः । इदम् । उत्तरादित्युत् – तरात् । सुवः । तस्य । श्रोत्रम् । सौवम् । शरत् । श्रौत्री । अनुष्टुबित्यनु – स्तुप् । शारदी । अनुष्टुभ इत्यनु – स्तुभः । स्वारम् । स्वारात् । मन्थी । मन्थिनः । एकवि ्श इत्येक – वि ्शः । एकवि एं शादित्येक – वि एं शात् । वैराजम् । वैराजात् । जमदिग्निः । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापति – गृहीतया । 3 (50) TS 4.3.2.3 त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्य इयमुपरि मतिस्तस्यै वाङ् माती हेमन्तो ा । । वाच्यायनः पङ्किर्. हैमन्ती पङ्क्त्यै निधनवन्निधनवत आग्रयण आग्रयणात् त्रिणवत्रयस्त्रि एशौ त्रिणवत्रयस्त्रि एशाभ्या ए शाक्वररैवते ा। । शाक्वररैवताभ्यां विश्वकर्मर्.षिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यः॥ 4

TS 4.3.2.3 - Padam

```
त्वया । श्रोत्रम् । गृह्णामि । प्रजाभ्य इति प्र–जाभ्यः । इयम् ।
उपरि । मतिः । तस्यै । वाक् । माती । हेमन्तः । वाच्यायनः ।
पङ्किः । हैमन्ती । पङ्क्त्यै । निधनवदिति निधन – वत् ।
निधनवत इति निधन – वतः । आग्रयणः । आग्रयणात् ।
त्रिणवत्रयस्त्रिण्ञाविति त्रिणव – त्रयस्त्रिण्ञौ ।
निणवत्रयस्त्रिण्शाभ्यामिति त्रिणव – त्रयस्त्रिण्शाभ्याम् ।
शाक्वररैवते इति शाक्वर – रैवते ।
शाक्वररैवताभ्यामिति शाक्वर – रैवताभ्याम् ।
विश्वकर्मेति विश्व – कर्मा । ऋषिः ।
प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापति – गृहीतया । त्वया । वाचम् । गृह्णामि ।
प्रजाभ्य इति प्र – जाभ्यः ॥ 4 (30)
(त्वया मनो-जमदग्निर्. ऋषिः प्रजापतिगृहीतया-त्रिण्शच्च) (A2)
```

प्राची दिशां वसन्त ऋतूनामग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं त्रिवृथ् स्तोमः
स उ पञ्चदशवर्तनि – स्त्र्यविर्वयः कृतमयानां पुरोवातो वातः सानग्
ऋषिर्दक्षिणा दिशां ग्रीष्म ऋतूनामिन्द्रो देवता क्ष्रत्रं द्रविणं पञ्चदशः
स्तोमः स उ सप्तदशवर्तनिर् दित्यवाड् – वयस्त्रेताऽयानां दक्षिणाद्यातो
वातः सनातन् ऋषिः प्रतीची दिशां वर्षा ऋतूनां विश्वे
देवा देवता विड् – [ ] 5

TS 4.3.3.1 - Padam

प्राची । दिशाम् । वसन्तः । ऋतूनाम् । अग्निः । देवता । ब्रह्मं । द्विणम् । त्रिवृदिति त्रि – वृत् । स्तोमः । सः । उ । पञ्चदशवर्तनिरिति पञ्चदश – वर्तनिः । त्र्यविरिति त्रि – अविः । वयः । कृतम् । अयानाम् । पुरोवात इति पुरः – वातः । वातः । सानगः । ऋषिः । दक्षिणा । दिशाम् । ग्रीष्मः । ऋतूनाम् । इन्द्रः । स्तोमः । देवता । क्षत्रम् । द्रविणम् । पञ्चदश इति पञ्च – दशः । स्तोमः । सः । उ । सप्तदशवर्तनिरिति सप्तदश – वर्तनिः । सः । उ । सप्तदशवर्तनिरिति सप्तदश – वर्तनिः । दित्यवाडिति दित्य – वाट् । वयः । त्रेता । अयानाम् ।

दक्षिणाद्वात इति दक्षिणात् – वातः । वातः । सनातन इति सना – तनः । ऋषिः । प्रतीची । दिशाम् । वर्.षाः । ऋतूनाम् । विश्वे । देवाः । देवता । विट् । **५ (50)** TS 4.3.3.2 द्रविण ए सप्तदश स्तोमः स उ-वेकवि एशवर्तनि - स्त्रिवथ्सो वयो द्वापरोऽयानां पश्चाद्वातो वातोऽहभून ऋषिरुदीची दिशाण् शरद्-ऋतूनां मित्रावरुणौ देवता पुष्टं द्रविणमेकवि ्शः स्तोमः स उ त्रिणववर्तनि–स्तुर्यवाड् वय आस्कन्दो ऽयाना–मुत्तराद्–वातो वातः प्रत ऋषिरूर्द्ध्वा दिशा एं हेमन्तिशिशावृतूनां बृहस्पतिर्देवता वर्चो द्रविणं त्रिणव स्तोमः स उ त्रयस्त्रि ्शवर्तनिः पष्ठवाद्वयो () ऽभिभूरयानां विष्वग्वातो वातः सुपर्ण ऋषिः पितरः पितामहाः परेऽवरे ते नः पान्तु ते नोऽवन्त्वस्मिन् ब्रह्मन्नस्मिन् क्षत्रेऽस्या–माशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन् कर्मन्नस्यां देवहूत्यां ॥ 6

TS 4.3.3.2 - Padam

द्रविणम् । सप्तदश इति सप्त – दशः । स्तोमः । सः । उ । एकवि ज्ञावर्तनिरित्येकवि ज्ञा – वर्तनिः । त्रिवथ्स इति त्रि-वथ्सः । वयः । द्वापरः । अयानाम् । पश्चाद्वात इति पश्चात्–वातः । वातः । अहभूनः । ऋषिः । उदीची । दिशाम् । शरत् । ऋतूनाम् । मित्रावरुणाविति मित्रा – वरुणौ । देवता । पुष्टम् । द्रविणम् । एकवि एश इत्येक – वि एशः । स्तोमः । सः । उ । त्रिणववर्तनिरिति त्रिणव – वर्तनिः । तुर्यवाडिति तुर्य – वाट् । वयः । आस्कन्द इत्या – स्कन्दः । अयानाम् । उत्तराद्वात इत्युत्तरात् – वातः । वातः । प्रतः । ऋषिः । ऊर्द्ध्वा । दिशाम् । हेमन्तिशिशाविति हेमन्त - शिशिशै । ऋतूनाम् । बृहस्पतिः । देवता । वर्चः । द्रविणम् । त्रिणव इति त्रि – नवः । स्तोमः । सः । उ । त्रयस्त्रिण्ञावर्तनिरिति त्रयस्त्रिण्ञा – वर्तनिः । पष्ठवादिति पष्ठ – वात् । वयः ( ) । अभिभूरित्यभि – भूः । अयोनाम् । विष्वग्वात इति विष्वक् – वातः । वातः । सुपर्ण इति सु – पर्णः ।

ऋषिः । पितरः । पितामहाः । परे । अवरे । ते । नः । पान्तु । ते । नः । अवन्तु । अस्मिन्न् । ब्रह्मन्न् । अस्मिन्न् । क्षत्रे । अस्याम् । आशिषीत्या – शिषि । अस्याम् । पुरोधायामिति पुरः – धायाम् । अस्मिन्न् । कर्मन्न् । अस्याम् । देवहूत्यामिति देव–हूत्याम् ॥ ६ (७८) (विट् – पष्ठवादु वयो – ऽष्टावि ्शतिश्च) (४३) TS 4.3.4.1 धुवक्षितिर् धुवयोनिर् धुवाऽसि धुवां योनिमा सीद साद्ध्या । उख्यस्य केतुं प्रथमं पुरस्तादिश्वना ऽद्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥ स्वे दक्षे दक्षपितेह सीद देवत्रा पृथिवी बृहती रराणा। स्वासस्था तनुवा सं विशस्व पितेवैधि सूनव आ सुशेवा ऽश्विना ऽद्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥ कुलायिनी वसुमती वयोधा रयिं नो वर्द्ध बहुल ए सुवीरं । 7 TS 4.3.4.1 - Padam धुवक्षितिरिति धुव - क्षितिः । धुवयोनिरिति धुव-योनिः । धुवा । असि । ध्रुवाम् । योनिम् । एति । सीद । साद्ध्या ॥ उख्यस्य ।

॥ ॥ । केतुम् । प्रथमम् । पुरस्तात् । अश्विना । अद्ध्वर्यू इति । सादयताम् । इह। त्वा ॥ स्वे। दक्षे। दक्षपितेति दक्ष – पिता। इह। सीद। देवत्रेति देव – त्रा । पृथिवी । बृहती । रराणा ॥ स्वासस्थेति ॥ । सु – आसस्था । तनुवा । समिति । विशस्व । पिता । इव । एधि । सूनवे। एति। सुशेवेति सु – शेवा। अश्विना। अद्ध्वर्यू इति। सादयताम् । इह । त्वा ॥ कुलायिनी । वसुमतीति वसु – मती । वयोधा इति वयः – धाः । रयिम् । नः । वर्द्ध । बहुलम् । सुवीरमिति सु – वीरम् ॥ 7 (50) TS 4.3.4.2 — । । । । । अपामितं दुर्मितं बाधमाना रायस्पोषे यज्ञपितमाभजन्ती सुवर्द्धेहि । । ॥ । ॥ ॥ ॥ यजमानाय पोषमश्चिना ऽद्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥ अग्नेः पुरीषमसि देवयानी तां त्वा विश्वे अभि गृणन्तु देवाः ।

स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणाऽऽ यजस्वाश्विना । । । ऽद्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥

दिवो मूर्द्धाऽसि पृथिव्या नाभिर्विष्टंभनी दिशामधिपत्नी भुवनानां । 8

TS 4.3.4.2 - Padam

अपेति । अमतिम् । दुर्मतिमिति दुः – मतिम् । बाधमाना । रायः । पोषे । यज्ञपतिमिति यज्ञ – पतिम् । आभजन्तीत्या – भजन्ती । । । । । । । । । सुवः । धेहि । यजमानाय । पोषम् । अश्विना । अद्ध्वर्यू इति । सादयताम् । इह । त्वा ॥ अग्नेः । पुरीषम् । असि । देवयानीति देव – यानी । ताम् । त्वा । विश्वे । अभीति । गृणन्तु । देवाः ॥ स्तोमपृष्ठेति स्तोम – पृष्ठा । घृतवतीति घृत – वती । इह । सीद । प्रजावदिति प्रजा – वत् । अस्मे इति । द्रविणा । एति । यजस्व । ॥ अश्विना । अद्ध्वर्यू इति । सादयताम् । इह । त्वा ॥ दिवः । मूर्द्धा । असि । पृथिव्याः । नाभिः । विष्टंभनीति वि – स्तंभनी । दिशाम् । अधिपत्नीत्यधि – पत्नी । भुवनानाम् ॥ ८ (५०) TS 4.3.4.3 ऊर्मिर्द्रफ्सो अपामसि विश्वकर्मा त ऋषिरश्विना ऽद्ध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥

सजूर. ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वसुभिः सजू रुद्रैः सजूरादित्यैः सजूर्विश्वेर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधै-रग्नये त्वा वश्वानरायाश्विना ऽद्ध्वर्य सादयतामिह त्वा ॥ पाणं मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानं मे पाहि चक्षुर्म उर्व्या () वि भाहि श्रोत्रं मे क्लोकयाप-स्पिन्वौषधीर्जिन्व द्विपात् पाहि चतुष्पादव दिवो वृष्टिमेरय ॥ 9

TS 4.3.4.3 - Padam

ऊर्मिः । द्रफ्सः । अपाम् । असि । विश्वकर्मेति विश्व – कर्मा । ते । ऋषिः । अश्विना । अद्ध्वर्यू इति । सादयताम् । इह । त्वा ॥ सजूरिति स – जूः । ऋतुभिरित्यृतु – भिः । सजूरिति स – जूः । विधाभिरिति वि–धाभिः । सजूरिति स–जूः । वसुभिरिति वसु–भिः । सजूरिति स – जूः । रुद्रैः । सजूरिति स – जूः । आदित्यैः । सजूरिति स – जूः । विश्वैः । देवैः । सजूरिति स – जूः । देवैः । सजूरिति स – जूः । देवैः । सजूरिति स – नाधैः । अग्नये । नाधिः । अश्विना । अद्ध्वर्यू इति । सादयताम् । इह ।

त्वा ॥ प्राणमिति प्र – अनम् । मे । पाहि । अपानमित्यप – अनम् । मे । पाहि । व्यानमिति वि-अनम् । मे । पाहि । चक्षुः । मे । उर्व्या () । वीति । भाहि । श्रोत्रम् । मे । २लोकय । अपः । पिन्व । अोषधीः । जिन्व । द्विपादिति द्वि – पात् । पाहि । चतुष्पादिति चतुः – पात् । अव । दिवः । वृष्टिम् । एति । ईरय ॥ ९ (६७) (सुवीरं – भुवनाना – मुर्व्या – सप्तदेश च) (४४) TS 4.3.5.1 त्र्यविर्वय-स्त्रिष्टुप् छन्दो दित्यवाड् वयो विराट् छन्दः पञ्चाविर्वयो गायत्री छन्दस्त्रिवथ्सो वय उष्णिहा छन्द-स्तुर्यवाड् वयोऽनुष्ट्रप् छन्दः पष्ठवाद् वयो बृहती छन्द उक्षा वयः सतोबृहती छन्द ऋषभो वयः ककुच्छन्दो धेनुर्वयो जगती छन्दोऽनड्वान्. वयः पङ्कि ३छन्दो बस्तो वयो विवलं छन्दो वृष्णिर्वयो विशालं छन्दः पुरुषो वय-() ्। -स्तन्द्रं छन्दो व्याघ्रो वयोऽनाधृष्टं छन्दः सिं⊍्हो वय ३छदि ३छन्दो विष्टंभो वयोऽधिपति इछन्दः क्षत्रं वयो मयन्दं छन्दो विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दो मूर्द्धा वयः प्रजापति रुछन्दः ॥ 10

TS 4.3.5.1 - Padam

त्र्यविरिति त्रि – अविः । वयः । त्रिष्टुप् । छन्दः । दित्यवाडिति दित्य – वाट् । वयः । विराडिति वि – राट् । छन्दः । पञ्चाविरिति पञ्च-अविः । वयः । गायत्री । छन्दः । त्रिवथ्स इति त्रि – वथ्सः । वयः । उष्णिहा । छन्दः । तुर्यवाडिति तुर्य – वाट् । वयः । अनुष्टुबित्यंनु – स्तुप् । छन्दः । पष्ठवादिति पष्ट – वात् । वयः । बृहती । छन्दः । उक्षा । वयः । सतोबृहतीति सतः – बृहती । छन्दः । ऋषभः । वयः । ककुत् । छन्दः । धेनुः । वयः । जगती । छन्दः । अनड्वान् । वयः । पङ्किः । छन्दः । बस्तः । वयः । विवलमिति वि – वलम् । छन्दः । वृष्णिः । वयः । विशालमिति वि-शालम् । छन्दः । पुरुषः । वयः ( ) । तन्द्रम् । छन्दः । व्याघ्रः । वयः । अनाधृष्टमित्यना – धृष्टम् । छन्दः । सि ्हः । वयः । छदिः । छन्दः । विष्टंभ इति वि – स्तंभः । वयः । अधिपतिरित्यधि–पतिः । छन्दः । क्षत्रम् । वयः । मयन्दम् । छन्दः । विश्वकर्मेति विश्व – कर्मा । वयः । परमेष्ठी । छन्दः । मूर्द्धा । वयः ।

प्रजापतिरिति प्रजा – पतिः । छन्दः ॥ 10 (76) (पुरुषो वयः – षड्विं श्रातिश्च) (A5) TS 4.3.6.1 इन्द्राग्नी अव्यथमाना-मिष्टकां दृ प्हतं ँयुवं । पृष्ठेन द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च वि बाधतां ॥ विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं भास्वती ए सूरिमतीमा या द्यां भास्याऽऽ पृथिवीमोर्वन्तरिक्ष-मन्तरिक्षं वश्येच्छान्तरिक्षं दृण्हान्तरिक्षं मा हिण्सीर् विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय वायुस्त्वाऽभि पातु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा - [] 11 TS 4.3.6.1 - Padam

्राची इतीन्द्र – अग्नी । अव्यथमानाम् । इष्टकाम् । दृण्हतम् । युवम् ॥ पृष्ठेन । द्यावापृथिवी इति द्यावा-पृथिवी । अन्तरिक्षम् । च । वीति । बाधताम् ॥ विश्वकर्मेति विश्व – कर्मा । त्वा । सादयतु । अन्तरिक्षस्य । पृष्ठे । व्यचस्वतीम् । प्रथस्वतीम् । भास्वतीम् । अन्तरिक्षस्य । पृष्ठे । व्यचस्वतीम् । प्रथस्वतीम् । भास्वतीम् ।

सूरिमतीमिति सूरि – मतीम् । एति । या । द्याम् । भासि । एति ।

पृथिवीम् । एति । उरु । अन्तरिक्षम् । अन्तरिक्षम् । यच्छ ।

अन्तरिक्षम् । दृ्ह । अन्तरिक्षम् । मा । हि्सीः । विश्वस्मै ।

प्राणायेति प्र – अनाय । अपानायेत्यप – अनाय । व्यानायेति

वि – अनाय । उदानायेत्युत् – अनाय । प्रतिष्ठाया इति

प्रति – स्थायै । चरित्राय । वायुः । त्वा । अभीति । पातु । मह्या ।

स्वस्त्या । छर्दिषा । 11 (50)

TS 4.3.6.2

शन्तमेन तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद ॥
गज्यिस प्राची दिग्-विराडिस दक्षिणा दिख् सम्राडिस प्रतीची
दिख्-स्वराडस्युदीची दिगधिपल्यिस बृहती दिगायुर्मे पाहि प्राणं
मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानं मे पाहि चक्षुर्मे पाहि श्रोत्रं मे पाहि मनो
मे जिन्व वाचं मे पिन्वा () ऽऽत्मानं मे पाहि ज्योतिर्मे यच्छ ॥ 12

TS 4.3.6.2 - Padam

शन्तमेनेति शं – तमेन । तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् । ध्रुवा ।

सीद ॥ राज्ञी । असि । प्राची । दिक् । विराडिति वि–राट् । असि ।

दक्षिणा । दिक् । सम्राडिति सं – राट् । असि । प्रतीची । दिक् । स्वराडिति स्व – राट् । असि । उदीची । दिक् । अधिपत्नीत्यिध – पत्नी । असि । बृहती । दिक् । आयुः । मे । पाहि । प्राणिमिति प्र – अनम् । मे । पाहि । अपानिमत्यप – अनम् । मे । पाहि । चक्षुः । मे । पाहि । पाहि । व्यानिमिति वि – अनम् । मे । पाहि । चक्षुः । मे । पाहि । शोत्रम् । मे । पाहि । न । पाहि । जोत्मानम् । मे । पाहि । ज्योतिः । मे । यच्छ ॥ 12 (56)

TS 4.3.7.1

मा छन्दः प्रमा छन्दः प्रतिमा छन्दो उस्रीवि इछन्दः पङ्कि इछन्द उष्णिहा छन्दो बृहती छन्दोऽनुष्टुप् छन्दो विराट् छन्दो गायत्री छन्द-स्त्रिष्टुप् छन्दो जगती छन्दः पृथिवी छन्दो उन्तरिक्षं छन्दो द्यौ इछन्दः समा इछन्दो नक्षत्राणि छन्दो मन इछन्दो वाक् छन्दः कृषि इछन्दो हिरण्यं छन्दो गौ इछन्दो ऽजा छन्दो ऽश्व इछन्दः ॥ अग्निर्देवता – [ ] 13

TS 4.3.7.1 - Padam

TS 4.3.7.2

वातो देवता सूर्यो देवता चन्द्रमा देवता वसवो देवता रुद्रा देवता उऽदित्या देवता विश्वे देवा देवता मरुतो देवता बृहस्पतिर देवतेन्द्रो देवता वरुणो देवता मूर्ब्धऽसि गड् ध्रुवाऽसि धरुणा यन्त्र्यसि यमित्रीषे त्वो कृष्ये त्वा क्षेमाय त्वा यन्त्री गड् ध्रुवाऽसि धरणी धर्त्र्यसि धरित्र्यायुषे त्वा () वर्चसे त्वौजसे त्वा बलाय त्वा ॥ 14

TS 4.3.7.2 - Padam

वातः । देवता । सूर्यः । देवता । चन्द्रमाः । देवता । वसवः ।

देवता । रुद्राः । देवता । आदित्याः । देवता । विश्वे । देवाः ।

देवता । मरुतः । देवता । बृहस्पतिः । देवता । इन्द्रः । देवता ।

वरुणः । देवता । मूर्छा । असि । राट् । ध्रुवा । असि । धरुणा ।

यन्त्री । असि । यमित्री । इषे । त्वा । ऊर्जे । त्वा । कृष्यै । त्वा ।

क्षेमाय । त्वा । यन्त्री । राट् । ध्रुवा । असि । धरणी । धर्त्री । असि ।

धरित्री । आयुषे । त्वा () । वर्चसे । त्वा । ओजसे । त्वा । बलाय ।

त्वा ॥ 14 (56) (देवता – ऽऽयुषे त्वा – षट् च) (२७७)

TS 4.3.8.1

आशुस्त्रिवृद्-भान्तः पञ्चद्रशो व्योम सप्तद्रशः प्रतूर्ति-रष्टाद्रश-स्तपो नवद्रशो ऽभिवर्तः सविज्ञो धरुण एकविज्ञो वर्चो द्वाविज्ञः संभरणस्त्रयोविज्ञो योनिश्चतुर्विज्ञो गर्भाः पञ्चविज्ञ ओजस्त्रिणवः क्रतु-रेकत्रिज्ञः

TS 4.3.8.1 - Padam

आशुः । त्रिवृदितिं त्रि-वृत् । भान्तः । पञ्चदश इति पञ्च-दशः । योमेति वि – ओम । सप्तदश इति सप्त – दशः । प्रतूर्तिरिति प्र-तूर्तिः । अष्टादश इत्यष्टा-दशः । तपः । नवदश इति नव-दशः । अभिवर्त इत्यभि – वर्तः । सवि॰्श इति स – वि॰्शः । धरुणः । एकवि एश इत्येक - वि एशः । वर्चः । द्वावि एशः । संभरण इति सं – भरणः । त्रयोवि एश इति त्रयः – वि एशः । योनिः । चतुर्वि एश इति चतुः – वि एशः । गर्भाः । पञ्चवि एश इति पञ्च – विर्शः । ओजः । त्रिणव इति त्रि – नवः । क्रतुः । एकत्रिण्ञा इत्येक - त्रिण्ञाः । प्रतिष्ठेति प्रति - स्था । त्रयस्त्रि ७ इति त्रयः – त्रि ७ ३ । ब्रद्ध्नस्य । विष्टपम् । चतुस्त्रिं चतुः – त्रिं ्शः । नाकः । षट्त्रि एरा इति षट् - त्रि एराः । विवर्त इति वि - वर्तः ।

अष्टाचत्वारिज्ञा इत्यष्टा-चत्वारिज्ञाः । धर्त्रः । चतुष्टोम इति चतुः – स्तोमः ॥ 15 (37) (आशुः – सप्तत्रिण्शत्) (४८)

TS 4.3.9.1

अग्नेभागोऽसि दीक्षाया आधिपत्यं ब्रह्म स्पृतं त्रिवृथ् स्तोम इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्र स्पृतं पञ्चदशः स्तोमो नृचक्षसां भागोऽसि धातुराधिपत्यं जिनत्र स्पृत्र स्पृत्र सप्तदशः स्तोमो मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याऽऽधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वाताः स्पृता एकवि एशः स्तोमो ऽदित्यै भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजः स्पृतं त्रिणवः स्तोमो वस्नां भागोऽसि [ ] 16

TS 4.3.9.1 - Padam

अग्नेः । भागः । असि । दीक्षायाः । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । ब्रह्म । स्पृतम् । त्रिवृदिति त्रि – वृत् । स्तोमः । इन्द्रस्य । भागः । असि । विष्णोः । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । क्षत्रम् । स्पृतम् । पञ्चदश इति पञ्च – दशः । स्तोमः ।

नृचक्षसामिति नृ – चक्षसाम् । भागः । असि । धातुः । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । जनित्रम् । स्पृतम् । सप्तदश इति सप्त – दशः । स्तोमः । मित्रस्य । भागः । असि । वरुणस्य । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । दिवः । वृष्टिः । वाताः । स्पृताः । एकवि एक इत्येक – वि एकाः । स्तोमः । अदित्यै । भागः । असि । पूष्णः । अधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । ओजः । स्पृतम् । त्रिणव इति त्रि – नवः । स्तोमः । वसूनाम् । भागः । असि । 16 (50) TS 4.3.9.2 रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पाथ् स्पृतं चतुर्वि एशः स्तोम आदित्यानां भागोऽसि मरुतामधिपत्यं गर्भाः स्पृताः पञ्चवि एशः स्तोमो देवस्य सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्य ए समीचीर्दिशः स्पृताश्चतुष्टोमः स्तोमो यावानां भागोऽस्ययावाना-माधिपत्यं प्रजाः स्पृता-श्रुतुश्चत्वारि ए्राः स्तोम ऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यं भूतं निशान्त७ स्पृतं त्रयस्त्रि एशः स्तोमः ॥ 17

TS 4.3.9.2 - Padam

रुद्राणाम् । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । चतुष्पादिति चतुः-पात् । स्पृतम् । चतुर्वि एश इति चतुः – वि एशः । स्तोमः । आदित्यानाम् । भागः । असि । मरुताम् । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । गर्भाः । स्पृताः । पञ्चवि एश इति पञ्च – वि एशः । स्तोमः । देवस्य । सवितुः । भागः । असि । बृहस्पतेः । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । समीचीः । दिशः । स्पृताः । चतुष्टोम इति चतुः-स्तोमः । स्तोमः । यावानाम् । भागः । असि । अयावानाम् । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । प्रजा इति प्र – जाः । स्पृताः । चतुश्चत्वारिज्ञ इति चतुः – चत्वारिज्ञः । स्तोमः । ऋभूणाम् । भागः । असि । विश्वेषाम् । देवानाम् । आधिपत्यमित्याधि-पत्यम् । भूतम् । निशान्तमिति नि – शान्तम् । स्पृतम् । त्रयस्त्रिण्ञा इति त्रयः – त्रिण्ञाः । स्तोमः ॥ **17 (46)** (वसूनां भागोऽसि – षट्चत्वारिज्ञच्च) (८९)

TS 4.3.10.1

एकया उस्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापति – रिधेपितिरासीत् तिसृभिरस्तुवत ब्रह्मणस्पति – रिधेपितिरासीत् पञ्चिभिरस्तुवत भूतानां पित – रिधेपितिरासीथ् सप्तिभिरस्तुवत सप्तर्श्व अधीयन्त प्रति – रिधेपितरासीथ् सप्तिभिरस्तुवत सप्तर्श्व अधीयन्त प्रति – रिधेपिति – रासी – श्रविभिरस्तुवत पितरो – उस्ज्यन्ता उदिति – रिधेपल्यासी – देकादशि – रस्तुवतर्त्तवोऽ सृज्यन्ता – उर्ज्ववो – ऽिधेपित – रासीत् त्रयोदशि – रस्तुवत् मासा असृज्यन्त संवथ्सरो ऽिधेपित – [] 18

TS 4.3.10.1 - Padam

एकंया । अस्तुवत । प्रजा इति प्र – जाः । अधीयन्त ।
प्रजापतिरिति प्रजा – पितः । अधिपतिरित्यिध – पितः । आसीत् ।
तिसृभिरिति तिसृ – भिः । अस्तुवत । ब्रह्म । असृज्यत । ब्रह्मणः ।
पितः । अधिपतिरित्यिध–पितः । आसीत् । पञ्चिभिरिति
पञ्च–भिः । अस्तुवत । भूतानि । असृज्यन्त । भूतानाम् । पितः ।
अधिपतिरित्यिध – पितः । आसीत् । सप्तिभिरिति सप्त – भिः ।
अस्तुवत । सप्तर्ष्य इति सप्त – ऋषयः । असृज्यन्त । धाता ।

अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् । नवभिरितिं नव – भिः । अस्तुवत । पितरः । असृज्यन्त । अदितिः । अधिपत्नीत्यधि-पत्नी । आसीत्। एकादशभिरित्येकादश – भिः। अस्तुवत। ऋतवः। असृज्यन्त । आर्तवः । अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् । त्रयोदशभिरिति त्रयोदश – भिः । अस्तुवत । मासाः । असृज्यन्त । सँवथ्सर इति सं – वथ्सरः । अधिपतिरित्यधि – पतिः । 18 (50) TS 4.3.10.2 -रासीत् पञ्चदशभिरस्तुवत क्षत्र-मसृज्यतेन्द्रो ऽधिपतिरासीथ्-सप्तदशभिरस्तुवत पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पति-रधिपति-रासीन्नवदशिभं-रस्तुवत शूद्रार्यावसृज्येता-महोरात्रे अधिपत्नी आस्तामेकविण् शत्याऽस्तुवतैकशफाः पशवोऽसृज्यन्त वरुणो ऽधिपतिरासीत् त्रयोवि एशत्याऽस्तुवत क्षुद्राः पशवो ऽसृज्यन्त पूषा ऽधिपतिरासीत् पञ्चवि एशत्या ऽस्तुवता *ऽऽरण्याः पशवो ऽसृज्यन्त वायु-रधिपतिरासीथ् सप्तवि एं शत्याऽस्तुवत द्यावापृथिवी व्यै-[] 19

TS 4.3.10.2 - Padam

आसीत् । पञ्चदशभिरिति पञ्चदश –भिः । अस्तुवत । क्षत्रम् । असृज्यत । इन्द्रः । अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् । सप्तदशभिरिति सप्तदश-भिः । अस्तुवत । पशवः । असृज्यन्त । बृहस्पतिः । अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् । नवदशभिरिति नवदश –भिः। अस्तुवत। शूद्रार्यावितिं शूद्र – अयौं। असृज्येताम् । अहोरात्रे इत्यहः – रात्रे । अधिपत्नी इत्यधि– पत्नी । आस्ताम् । एकवि ७्शत्येत्येकं – वि ७्शत्या । अस्तुवत । एकशफा इत्येक – शफाः । पशवः । असृज्यन्त । वरुणः । अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् । त्रयोवि एशत्येति त्रयः-विज्ञत्या । अस्तुवत । क्षुद्राः । पशवः । असृज्यन्त । पूषा । अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् । पञ्चवि एशत्येति पञ्च – विर्शत्या । अस्तुवत । आरण्याः । पश्चवः । असृज्यन्त । वायः । अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् ।

मप्तविज्ञात्येति सप्त — विज्ञात्या । अस्तुवत । — । — ॥ — — — — — — — । द्यावापृथिवी इति द्यावा — पृथिवी । वीति । 19 (50)

TS 4.3.10.3

-तां वसवो रुद्रा आदित्या अनु व्यायन् तेषा-माधिपत्यमासीन्नविविश्शत्या उस्तुवत् वनस्पतयो उस्ज्यन्त सोमो उधिपतिरासीन्नविवश्शत्या उस्तुवत् वनस्पतयो उस्ज्यन्त सोमो उधिपतिरासीदेकत्रिश्शता उस्तुवत प्रजा असृज्यन्त यावानां चायावानां
चाऽऽधिपत्यमासीत् त्रयस्त्रिश्शता उस्तुवत भूतान्यशाम्यन् प्रजापतिः
परमेष्ठ्यधिपति-रासीत् ॥ 20

TS 4.3.10.3 - Padam

ऐताम् । वसवः । रुद्राः । आदित्याः । अनु । विति । आयन् । नविवि । त्रिषाम् । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । आसीत् । नविवि एश्वत्येति । नवि । अस्तुवत । वनस्पतयः । असृज्यन्त । सोमः । अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् । एकत्रि एश्वतेत्येक – त्रि एश्वता । अस्तुवत । प्रजा इति प्र – जाः । असृज्यन्त । यावानाम् । च । अयावानाम् । च । आधिपत्यमित्याधि – पत्यम् । आसीत् ।

त्रयस्त्रिण्शतेति त्रयः-त्रिण्शता । अस्तुवत । भूतानि । अशाम्यत्र् । प्रजापतिरिति प्रजा – पतिः । परमेष्ठी । अधिपतिरित्यधि – पतिः । आसीत् ॥ 20 (35) (सँवथ्सरोऽधिपतिर्- वि - पञ्चित्र एशच्च) (A10) TS 4.3.11.1 इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छदन्तरस्यां चरति प्रविष्टा । वधूर्जजान नवगज्जनित्री त्रय एनां महिमानः सचन्ते ॥ छन्दस्वती उषसा पेपिशाने समानं योनिमनु सञ्चरन्ती । सूर्यपत्नी वि चरतः प्रजानती केतुं कृण्वाने अजरे भूरिरेतसा ॥ ऋतस्य पन्थामनु तिस्र आ ऽगु-स्त्रयो घर्मासो अनु ज्योतिषाऽऽ *गुः। प्रजामेका रक्षत्यूर्जमेका -[ ] **21** TS 4.3.11.1 - Padam इयम् । एव । सा । या । प्रथमा । व्यौच्छदिति वि – औच्छत् । अन्तः । अस्याम् । चरति । प्रविष्टेति प्र – विष्टा ॥ वधूः । जजान । नवगदिति नव – गत्। जनित्री। त्रयः। एनाम्। महिमानः।

सचन्ते ॥ छन्दस्वती इति । उषसा । पेपिशाने इति । समानम् । योनिम् । अन्विति । सञ्चरन्ती इति सं – चरन्ती ॥ सूर्यपत्नी इति सूर्य – पत्नी । वीति । चरतः । प्रजानती इति प्र–जानती । केतुम् । कृण्वाने इति । अजरे इति । भूरिरेतसेति भूरि – रेतसा ॥ ऋतस्य । पन्थाम् । अन्विति । तिस्रः । एति । अगुः । त्रयः । धर्मासः । अन्विति । ज्योतिषा । एति । अगुः ॥ प्रजामिति प्र – जाम् । एका । रक्षिति । ऊर्जम् । एका । 21 (50)

TS 4.3.11.2

व्रतमेका रक्षिति देवयूनां ॥

चतुष्टोमो अभवद् या तुरीया यज्ञस्य पक्षा-वृषयो भवन्ती ।

गायत्रीं त्रिष्टुमं जगतीमनुष्टुमं बृहद्कं युञ्जानाः सुवरा ऽभरित्रदं ॥

पञ्चिभद्धिता वि दधाविदं यत् तासा स्वस्रजनयत् पञ्चपञ्च ।

तासामु यन्ति प्रयवेण पञ्च नाना रूपाणि क्रतवो वसानाः ॥

त्रिण्श्य स्वसार उपयन्ति निष्कृत स्मानं केतुं प्रतिमुञ्चमानाः । 22

TS 4.3.11.2 - Padam

व्रतम् । एका । रक्षति । देवयूनामिति देव – यूनाम् ॥ चतुष्टोम इति चतुः-स्तोमः । अभवत् । या । तुरीया । यज्ञस्य । पक्षौ । ऋषयः । भवन्ती ॥ गायत्रीम् । त्रिष्टुभम् । जगतीम् । अनुष्टुभमित्यनु – स्तुभम् । बृहत् । अर्कम् । युञ्जानाः । सुवः । एति । अभरत्न् । इदम् ॥ पञ्चभिरिति पञ्च – भिः । धाता । वीति । दधौ । इदम् । यत् । तासाम् । स्वसृः । अजनयत् । पञ्चपञ्चेति पञ्च – पञ्च ॥ ा तासाम् । उ । यन्ति । प्रयवेणेति प्र – यवेन । पञ्च । नाना । रूपाणि । क्रतंवः । वसानाः ॥ त्रिङ्ञात् । स्वसारः । उपेति । यन्ति । निष्कृतमितिं निः – कृतम् । समानम् । केतुम् । प्रतिमुञ्चमाना इति प्रति – मुञ्चमानाः ॥ 22 (50) TS 4.3.11.3 ऋतू ७ स्तन्वते कवयः प्रजानतीर्मद्ध्येछन्दसः परि यन्ति भास्वतीः ॥ ज्योतिष्मती प्रति मुञ्चते नभो रात्री देवी सूर्यस्य व्रतानि । वि पंश्यन्ति पशवो जायमाना नानारूपा मातुरस्या उपस्थे ॥ एकाष्टका तपसा तप्यमाना जजान गर्भं महिमानमिन्द्रं।

तेन दस्यून् व्यसहन्त देवा हन्ताऽसुराणा-मभवच्छचीभिः॥
- । । । ।
अनानुजा-मनुजां मा-मकर्त सृत्यं वदन्त्यन्विच्छ एतत्।
भूयास -[] 23

TS 4.3.11.3 - Padam

ऋतून् । तन्वते । कवयः । प्रजानतीरिति प्र – जानतीः । मद्ध्येछन्दस इति मद्ध्ये – छन्दसः । परीति । यन्ति । भास्वतीः ॥ ज्योतिष्मती । प्रतीति । मुञ्चते । नभः । रात्री । देवी । सूर्यस्य । व्रतानि ॥ वीति । पश्यन्ति । पश्वः । जायमानाः । नानारूपा इति नाना – रूपाः । मातुः । अस्याः । उपस्थ इत्युप – स्थे ॥ एकाष्ट्रकेत्येक- अष्टका । तपसा । तप्यमाना । जजान । गर्भम् । महिमानम् । इन्द्रम् ॥ तेन । दस्यून् । वीति । असहन्त । देवाः । हत्ता । असुराणाम् । अभवत् । शचीभिरिति शचि – भिः ॥ अनानुजामित्यनानु – जाम् । अनुजामित्यनु–जाम् । माम् । अकर्त । सत्यम् । वदन्ती । अन्विति । इच्छे । एतत् ॥ भूयासम् । 23 (50)

TS 4.3.11.4

मस्य सुमतौ यथा यूयमन्या वो अन्या-मित मा प्र युक्त ॥
अभून्मम सुमतौ विश्ववेदा आष्ट प्रतिष्ठा-मिवदि ।
भूयासमस्य सुमतौ यथा यूयमन्या वो अन्या-मित मा प्र युक्त ॥
पञ्च व्युष्टीरनु पञ्च दोहा गां पञ्चनाम्नीमृतवोऽनु पञ्च ।
पञ्च दिशः पञ्चदशेन क्लृप्ताः समानमूर्द्ध्नी-रिभ लोकमेकं ॥ 24

TS 4.3.11.4 - Padam

अस्य । सुमताविति सु – मतौ । यथा । यूयम् । अन्या । वः ।
अन्याम् । अतीति । मा । प्रेति । युक्त ॥ अभूत् । मम ।
सुमताविति सु – मतौ । विश्ववदा इति विश्व – वेदाः । आष्ट ।
प्रतिष्ठामिति प्रति – स्थाम् । अविदत् । हि । गाधम् ॥ भूयासम् ।
अस्य । सुमताविति सु – मतौ । यथा । यूयम् । अन्या । वः ।
अन्याम् । अतीति । मा । प्रेति । युक्त ॥ पञ्च । व्युष्टीरिति
व – उष्टीः । अन्विति । पञ्च । दोहाः । गाम् । पञ्चनाम्नीमिति
। पञ्च – नाम्नीम् । ऋतवः । अन्विति । पञ्च ॥ पञ्च ॥ दिशः ।

पञ्चदशेनेति पञ्च – दशेन । क्लृप्ताः । समानमूर्द्ध्नीरिति समान – मूर्द्ध्नीः । अभीति । लोकम् । एकम् ॥ **24 (50)** TS 4.3.11.5 ऋतस्य गर्भः प्रथमा व्यूषुष्यपामेका महिमानं बिभर्ति । सूर्यस्यैका चरति निष्कृतेषु घर्मस्यैका सवितैकां नि यच्छति ॥ या प्रथमा व्यौच्छथ् सा धेनुरभवद् यमे । सा नः पयस्वती धुक्ष्वोत्तरामुत्तरा ए समां ॥ राष्ट्रमा नभसा ज्योतिषा ऽऽ *गाद्-विश्वरूपा शबलीरग्निकेतुः । समानमर्थ 🛩 स्वपस्यमाना बिभ्रती जरामजर उष आऽगाः ॥ ऋतूनां पत्नी () प्रथमेयमा ऽगादह्नां नेत्री जनित्री प्रजानां। एका सती बहुधोषो व्युच्छस्यजीर्णा त्वं जरयसि सर्वमन्यत् ॥ 25 **TS 4.3.11.5 - Padam** ऋतस्य । गर्भः । प्रथमा । व्यूषुषीति वि – ऊषुषी । अपाम् । एका । महिमानम् । बिभर्ति ॥ सूर्यस्य । एका । चरति । निष्कृतेष्विति निः – कृतेषु । घर्मस्य । एका । सविता । एकाम् । नीति । यच्छति ॥

या । प्रथमा । व्यौच्छदिति वि – औच्छत् । सा । धेनुः । अभवत् । यमे ॥ सा । नः । पयस्वती । धुक्ष्व । उत्तरामुत्तरामित्युत्तरां–उत्तराम् । समाम् ॥ शुक्रर्षभेति शुक्र – ऋषभा । नभसा । ज्योतिषा । एति । अगात् । विश्वरूपेति विश्व – रूपा । शबलीः । अग्निकेतुरित्यग्नि – केतुः ॥ समानम् । अर्थम् । स्वपस्यमानेति सु-अपस्यमाना । बिभ्रंती । जराम् । अजरे । उषः । एति । अगाः ॥ ऋतूनाम् । पत्नीं () । प्रथमा । इयम् । एति । अगात् । अह्नाम् । नेत्री । जनित्री । प्रजानामिति प्र – जानाम् ॥ एका । सती । बहुधेति बहु – धा । उषः । वीति । उच्छसि । अजीर्णा । त्वम् । जरयसि । सर्वम् । अन्यत् ॥ **25 (69)** *(ऊर्जमेका – प्रतिमुञ्चमाना – भूयास* – मेकं – पत्येकान्न विज्ञतिश्च) (A11) TS 4.3.12.1 अग्ने जातान् प्र णुदा नः सपतान् प्रत्यजाताञ्जातवेदो नुदस्व । । । । । अस्मे दीदिहि सुमना अहेडन् तव स्यां एं शर्मन् त्रिवरूथ उद्धित्॥

सहसा जातान् प्र णुदा नः सपत्नान् प्रत्यजाताञ्जातवेदो नुदस्व ।

अधि नो ब्रूहि सुमनस्यमानो वय स्याम प्र णुदा नः सपत्नान् ॥ चतुश्चत्वारि ्शः स्तोमो वर्चो द्रविण ् षोड्राः स्तोम अोजो द्रविणं पृथिव्याः पुरीषमस्य [] 26

TS 4.3.12.1 - Padam

अग्ने । जातान् । प्रेति । नुद । नः । सपत्नान् । प्रतीति । अजातान् । जातावेद इति जात – वेदः । नुदस्व ॥ अस्मे इति । दीदिहि । मुमना इति सु – मनाः । अहे डल्र् । तव । स्याम् । रार्मन्र् । त्रिवरूथ इति त्रि – वरूथः । उद्धिदित्युत् – भित् ॥ सहसा । जातान् । प्रेति । नुद । नः । सपत्नान् । प्रतीति । अजातान् । जातावेद नि जात – वेदः । नुदस्व ॥ अधीति । नः । ब्रूहि । सुमनस्यमान् इति सु – मनस्यमानः । वयम् । स्याम् । प्रेति । नुद । नः । सपत्नान् ॥ चतुश्चत्वारिज्ञ इति चतुः – चत्वारिज्ञः । स्तोमः । वर्चः । द्रविणम् । षोड्ञः । स्तोमः । ओजः । द्रविणम् । पृथिव्याः । पृरीषम् । असि । 26 (50)

TS 4.3.12.2

-फ्सो नाम।

एव रछन्दो वरिव रछन्दः शंभू रछन्दः परिभू रछन्द

आच्छच्छन्दो मन रछन्दो व्यच रछन्दः सिन्धु रछन्दः समुद्रं छन्दः
सिल्लं छन्दः स्वंयच्छन्दो वियच्छन्दो बृहच्छन्दो रथन्तरं छन्दो

निकाय रछन्दो विवध रछन्दो गिर रछन्दो भ्रज रछन्दः स्वष्टुप् छन्दो

ऽनुष्टुप् छन्दः ककुच्छन्द स्त्रिककुच्छन्दः काव्यं छन्दो

-ऽङ्कपं छन्दः – [ ] 27

TS 4.3.12.2 - Padam

अफ्सः । नाम ॥ एवः । छन्दः । वरिवः । छन्दः । शुंभूरिति । शं – भूः । छन्दः । परिभूरिति परि – भूः । छन्दः । आच्छत् । जन्दः । मनः । छन्दः । व्यचः । छन्दः । सिन्धुः । छन्दः । स्मुद्रम् । छन्दः । स्मललम् । छन्दः । स्रं यदिति सं – यत् । छन्दः । वियदिति व – यत् । छन्दः । बृहत् । छन्दः । रथन्तरिमिति रथं – तरम् । जन्दः । निकाय इति नि – कायः । छन्दः । विवध इति वि–वधः । छन्दः । गिरः । छन्दः । भूजः । छन्दः । सष्टुबिति स – स्तुप् ।

TS 4.3.12.3

TS 4.3.12.3 - Padam

पदपङ्किरिति पद – पङ्किः । छन्दः । अक्षरपङ्किरित्यक्षरं – पङ्किः । छन्दः । विष्टारपङ्किरिति विष्टारं – पङ्किः । छन्दः । क्षुरः । भृज्वान् । छन्दः । प्रच्छत् । छन्दः । पक्षः । छन्दः । एवः । छन्दः । विरवः । छन्दः । वयस्कृदिति वयः – कृत् । छन्दः । विश्वालमिति वि – शालम् । छन्दः । विष्पर्द्धाः इति वि – स्पर्द्धाः ।

```
छन्दः । छदिः । छन्दः । दूरोहणमिति दुः – रोहणम् । छन्दः ।
तन्द्रम् । छन्दः । अङ्काङ्कम् । छन्दः ॥ 28 (33)
(अस्य - ङ्कुपञ्छन्द - स्त्रयस्त्रिण्शच्च) (A12)
TS 4.3.13.1
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद् द्रविणस्यूर्विपन्यया ।
समिद्धः शुक्र आहुतः ॥
त्व एं सोमासि सत्पति – स्त्व एं राजोत वृत्रहा।
त्वं भद्रो असि क्रतुः ॥
भद्रा ते अग्ने स्वनीक सन्दृग् घोरस्य सतो विषुणस्य चारुः।
न यत् ते शोचि स्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तनुवि रेप आ धुः ॥
भद्रं ते अग्ने सहसिन्ननीक-मुपाक आ रोचते सूर्यस्य।
TS 4.3.13.1 - Padam
अग्निः । वृत्राणि । जङ्घनत् । द्रविणस्युः । विपन्ययेति
वि – पन्यया ॥ समिद्ध इति सम् – इद्धः । शुक्रः । आहुत
इत्या – हुतः ॥ त्वम् । सोम । असि । सत्पतिरिति सत् – पतिः ।
```

॥ त्वम् । राजा । उत । वृत्रहेति वृत्र – हा ॥ त्वम् । भद्रः । असि । क्रतुः ॥ भद्रा । ते । अग्ने । स्वनीकेति सु – अनीक । सन्दृगेति सं – दृक्। घोरस्य । सतः । विषुणस्य । चारुः ॥ न । यत् । ते । धुः ॥ भद्रम् । ते । अग्ने । सहसिन्न् । अनीकम् । उपाके । एति । रोचते । सूर्यस्य ॥ 29 (50) TS 4.3.13.2 ा ॥ रुशद्-दृशे ददृशे नक्तया चिदरूक्षितं दृश आ रूपे अन्नं ॥ । <mark>सैना</mark> ऽनीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवा⊍् आयजिष्ठः स्वस्ति । । अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवद् दिदीहि ॥ स्वस्ति नो दिवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्द्धेहि यजथाय देव । यथ् सीमिह दिविजात प्रशस्तं तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रं ॥ यथा होतर्मनुषो - [] 30

TS 4.3.13.2 - Padam

। रुशत् । दृशे । ददृशे । नक्तया । चित् । अरूक्षितम् । दृशे । एति । रूपे । अन्नम् ॥ सः । एना । अनीकेन । सुविदन्न इति सु–विदन्नः । अस्मे इति । यष्टा । देवान् । आयजिष्ठ इत्या – यजिष्ठः । स्वस्ति ॥ अदंब्धः । गोपा इति गो-पाः । उत । नः । परस्पा इति परः-पाः । अग्ने । द्युमदितिं द्यु – मत् । उत । रेवत् । दिदीहि ॥ स्वस्ति । नः । दिवः । अग्ने । पृथिव्याः । विश्वायुरिति विश्व – आयुः । धेहि । यजथाय । देव ॥ यत् । सीमहि । दिविजातेति दिवि – जात । प्रशस्तमिति प्र – शस्तम् । तत् । अस्मास् । द्रविणम् । धेहि । चित्रम् ॥ यथा । होतः । मनुषः । 30 (50) TS 4.3.13.3 देवताता यज्ञेभिः सूनो सहसो यजांसि ।

देवताता यज्ञेभिः सूनो सहसो यजांसि।

एवा नो अद्य समना समाना-नुश-न्नग्न उशातो यक्षि देवान्॥

अग्निमीडे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं।

होतार ए रत्नधातमं॥

वृषा सोम द्युमा ए असि वृषा देव वृषव्रतः।

```
वृषा धर्माणि दधिषे ॥
सान्तपना इद्धं हविर्मरुत-स्तज्जुजुष्टन ।
युष्माकोती रिशादसः॥
यो नो मर्तो वसवो दुर्.हणायु-स्तिरः सत्यानि मरुतो - [] 31
TS 4.3.13.3 - Padam
देवतातेति देव – ताता । यज्ञेभिः । सूनो इति । सहसः । यजासि ॥
एवा । नः । अद्य । समना । समानान् । उञ्चान्न् । अग्ने । उञ्चातः ।
यक्षि । देवान् ॥ अग्निम् । ईडे । पुरोहितमिति पुरः – हितम् ।
यज्ञस्य । देवम् । ऋत्विजम् ॥ होतारम् । रत्नधातममिति
रत्न – धातमम् ॥ वृषा । सोम । द्युमानिति द्यु–मान् । असि । वृषा ।
देव । वृषव्रत इति वृष – व्रतः ॥ वृषा । धर्माणि । दिधिषे ॥
सान्तपना इति सां – तपनाः । इदम् । हविः । मरुतः । तत् ।
जुजुष्टन ॥ युष्पाकं । ऊती । रिशादस इति रिश – अदसः ॥
यः । नः । मर्तः । वसवः । दुर्.हणायुरितिं दुः – हणायुः । तिरः ।
सत्यानि । मरुतः । 31 (50)
```

TS 4.3.13.4

जिघा एसात्।

दुहः पाशं प्रति स मुचीष्ट तिपष्ठेन तपसा हन्तना तं ॥

साँवथ्सरीणा मरुतः स्वर्का उरुक्षयाः सगणा मानुषेषु ।

तेऽस्मत् पाशान् प्र मुञ्चन्त्व एहसः सान्तपना मिद्दरा मादियष्ट्यावः ॥

पिप्रीहि देवा ए उश्तो यिवष्ठ विद्वा ए ऋतू एर् ऋतु पते यजेह ।

ये दैव्या ऋत्विज – स्तेभिरग्ने त्व ए होतृणा – मस्यायिजिष्ठः ॥

अग्ने यदद्य विशो अद्ध्वरस्य होतः पावक – [] 32

TS 4.3.13.4 - Padam

जिघा एसात् ॥ दुहः । पाश्चम् । प्रतीति । सः । मुचीष्ट । तिपिष्ठेन ।

तपसा । हन्तन । तम् ॥ संवध्सरीणा इति सं – वध्सरीणाः ।

मरुतः । स्वर्का इति सु – अर्काः । उरुक्षया इत्युरु – क्षयाः ।

सगणा इति स – गणाः । मानुषेषु ॥ ते । अस्मत् । पाशान् । प्रेति ।

मुञ्चन्तु । अर्हसः । सान्तपना इति सां – तपनाः । मदिराः ।

मादियष्णवः ॥ पिप्रीहि । देवान् । उश्तः । यिवष्ट । विद्वान् । ऋतून् ।

ऋतुपत इत्यृतु – पते । यज । इह ॥ ये । दैव्याः । ऋत्विजः । तेभिः ।

```
अग्ने । त्वम् । होतृणाम् । असि । आयजिष्ठ इत्या – यजिष्ठः ॥
अग्ने । यत् । अद्य । विञाः । अद्ध्वरस्य । होतः । पावक । 32 (50)
TS 4.3.13.5
शोचे वेष्ट्व ए हि यज्वा ।
ऋता यजासि महिना वि यद्भूर्. हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य ॥
। । । । । । अग्निना रयि–मञ्जवत् पोषमेव दिवेदिवे ।
्रा ।
यशसं वीखत्तमं ॥
गयस्फानो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्द्धनः ।
सुमित्रः सोम नो भव॥
ा । । ।
गृहमेधास आ गत मरुतो मा ऽप भूतन ।
प्रमुञ्चन्तो नो अप्हसः॥
पूर्वीभिर्. हि ददाशिम शरिद्धिर्मरुतो वयं।
महोभि- [ ] 33
```

TS 4.3.13.5 - Padam

। शोचे । वेः । त्वम् । हि । यज्वा ॥ ऋता । यजासि । महिना । वीति । यत् । भूः । हव्या । वह । यविष्ठ । या । ते । अद्य ॥ अग्निना । रियम् । अञ्जवत् । पोषम् । एव । दिवेदिव इति दिवे – दिवे ॥ यशसम् । वीरवत्तममिति वीरवत् – तमम् ॥ गयस्फान इति गय – स्फानः । अमीवहेत्यमीव – हा । वसुविदितिं वसु – वित् । पुष्टिवर्द्धन इति पुष्टि – वर्द्धनः ॥ सुमित्र इति सु – मित्रः । सोम । नः । भव ॥ गृहमेधास इति गृहं – मेधासः । एति । गत । मरुतः । मा । अपेति । भूतन ॥ प्रमुञ्चन्त इति प्र – मुञ्चन्तः । नः । अर्हसः ॥ पूर्वीभिः । हि । ददाशिम । शरद्धिरिति शरत् – भिः । मरुतः । वयम् ॥ महोभिरिति महः – भिः । 33 (50) TS 4.3.13.6

-श्चर्षणीनां ॥

प बुद्ध्नया ईरते वो महा्सि प्र णामानि प्रयज्यव-स्तिरद्ध्वं ।

प बुद्ध्नया ईरते वो महा्सि प्र णामानि प्रयज्यव-स्तिरद्ध्वं ।

सहस्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषद्ध्वं ॥

उप य-मेति युवतिः सुदक्षं दोषा वस्तोर् हिवष्मती घृताची ।

उप स्वैन-मरमतिर्वसूयुः ॥ इमो अग्ने वीततमानि हव्या ऽजस्रो विक्ष देवतातिमच्छ । प्रति न ई ए सुरभीणि वियन्तु ॥ क्रीडं वः शर्द्धो मारुत-मनर्वाण ् रथेशुभं। 34 TS 4.3.13.6 - Padam । । चर्.षणीनाम् ॥ प्रेति । बुद्ध्निया । ईरते । वः । महां्सि । प्रेति । नामानि । प्रयज्यव इति प्र – यज्यवः । तिरद्ध्वम् ॥ सहस्रियम् । दम्यम् । भागम् । एतम् । गृहमेधीयमिति गृह – मेधीयम् । मरुतः । जुषद्ध्वम् ॥ उपेति । यम् । <mark>एति</mark> । युवतिः । सुदक्षमिति सु–दक्षम् । दोषा । वस्तोः । हविष्मती । घृताची ॥ उपेति । स्वा । एनम् । अरमतिः । वसूयुरिति वसु – युः ॥ इमो इति । अग्ने । वीततमानीति वीत – तमानि । हव्या । अजस्रः । वक्षि । देवतातिमिति देव – तातिम् । अच्छं ॥ प्रतीति । नः । ईम् । सुरभीणि । वियन्तु ॥ क्रीडम् । वः । शर्द्धः । मारुतम् । अनर्वाणम् । रथेशुभमिति रथे – शुभम् ॥ 34 (50)

TS 4.3.13.7 कण्वा अभि प्र गायत ॥ अत्यासो न ये मरुतः स्वञ्चो यक्षदृशो न शुभयन्त मर्याः । ते हर्म्येष्ठाः शिश्वो न शुभ्रा वथ्सासो न प्रक्रीडिनः पयोधाः ॥ प्रैषा-मज्मेषु विथुरेव रेजते भूमिर्यामेषु यब्द्ध युञ्जते शुभे। ते क्रीडयो धुनयो भ्राजदृष्टयः स्वयं महित्वं पनयन्त धूतयः ॥ उपहरेषु यदचिद्ध्वं ययिं वय इव मरुतः केन – [] 35 TS 4.3.13.7 - Padam कण्वाः । अभि । प्रेति । गायत ॥ अत्यासः । न । ये । मरुतः । स्वञ्चः । यक्षदृश इति यक्ष – दृशः । न । शुभयन्त । मर्याः ॥ ते । हर्म्येष्ठा इति हर्म्ये-स्थाः । शिशंवः । न । शुभ्राः । वथ्सासः । न । प्रक्रीडिन इति प्र – क्रीडिनः । पयोधा इति पयः – धाः ॥ प्रेति । एषाम् । अज्मेषु । विथुरा । इव । रेजते । भूमिः । यामेषु । यत् । ह । युञ्जते । शुभे ॥ ते । क्रीडयः । धुनयः । भ्राजदृष्टय इति भ्राजत् – ऋष्टयः । स्वयम् । महित्वमिति महि – त्वम् । पनयन्त । ध्रतयः ॥

उपहरेष्वित्युप-हरेषु । यत् । अचिद्ध्वम् । ययिम् । वयः । इव । मरुतः । केन । **35 (50)** TS 4.3.13.8 चित् पथा। श्चोतन्ति कोशा उप वो रथेष्वा घृत-मुक्षता मधुवर्ण-मर्चते ॥ अग्निमग्नि ए हवीमभिः सदा हवन्त विश्पतिं। हव्यवाहं पुरुप्रियं॥ त्र हि राश्चन्त ईडते सुचा देवं घृतश्चुता। अग्निं⊍् हव्याय वोढवे ॥ । इन्द्राग्नी रोचना दिवः इञथद् वृत्र-मिन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो विश्वकर्मन्. हिवषा वावृधानो विश्वकर्मन्. हिवषा वर्द्धनेन ॥ 36 TS 4.3.13.8 - Padam चित् । पथा ॥ श्रोतन्ति । कोशाः । उपेति । वः । रथेषु । एति । घृतम् । उक्षत । मधुवर्णमिति मधु – वर्णम् । अर्चते ॥ अग्निमग्निमित्यग्निम् – अग्निम् । हवीमभिरिति हवीम – भिः ।

पद पाठे (वाक्य सहित) – चतुर्थकाण्डे – तृतीयः प्रश्नः

॥ । । । । । । । । । । । । सदा । हवन्त । विश्पतिम् ॥ हव्यवाहमिति हव्य – वाहम् । पुरुप्रियमिति पुरु – प्रियम् ॥ तम् । हि । शश्वन्तः । ईडते । स्रुचा । देवम् । घृतश्चुतेति घृत – श्चुता ॥ अग्निम् । हव्याय । वोढवे ॥ इन्द्राग्नी इतीन्द्रं – अग्नी । रोचना । दिवः । रुञथत् । वृत्रम् । इन्द्रम् । वः । विश्वतः । परीति । इन्द्रम् । नरः । विश्वकर्मन्निति । विश्व – कर्मन्न् । हविषा । वावृधानः । विश्वकर्मन्निति विश्व – कर्मन्न् । हविषा । वर्द्धनेन ॥ **36 (46)** . (सूर्यस्य – मनुषो – मरुतः – पावक – महोभी – रथेशुभ – ङ्केन – षड्चत्वारिएशच्च) (A13)

पद पाठे (वाक्य सहित) – चतुर्थकाण्डे – तृतीयः प्रश्नः

Prasna Korvai with starting Padams of 1 to 13 Anuvaakams :-(अपान्त्वेम - न्नयं पुरो भुवः - प्राची - ध्रुविक्षिति - स्त्र्यवि -॥ ॥ ॥ ॥ । रिन्द्राग्नी – मा छन्द – आशुस्त्रिवृ – दग्नेर्भागो – ऽस्येक – येयमेव सा या - ऽग्ने जाता - निर्नर्वत्राणि - त्रयोदश)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :-(अपान्त्वे – न्द्राग्नी – इयमेव – देवताता – षट्त्रिण्शत्)

First and Last Padam of Third Prasnam of Kandam 4:-(अपान्त्वेमन् – हविषा वर्द्धनेन)

॥ हरिः ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां पद पाठे

चतुर्थ काण्डे तृतीयः प्रश्नः समाप्तः ॥

पद पाठे (वाक्य सहित) – चतुर्थकाण्डे – तृतीयः प्रश्नः

Summary breakup of Padam - in Kaandam 4, Prasnam 3

Particulars		Example (in Pada PaaTam)	No. of Padams as per Pada PaaTam
सामान्य पदानि	Ord	इषे । त्वा । ऊर्जे ।	1396
उपसर्ग पदानि	PRE	एति = (आ+इति) । उपेति = (उप+इति) । प्रेति = (प्र+इति) ।	67
वेष्टन पदानि	PS	उपायवः = उपायव इत्युप - आयवः । बाहुभ्याम् = बाहुभ्यामिति बाहु - भ्याम्) ।	356
प्रग्रह पदानि	PG	ते = (ते इति) । त्वे = (त्वे इति) । चक्षुषी = (चक्षुषी इति) । विष्णो = विष्णो इति ।	15
प्रग्रह वेष्टन पदानि	PGS	अधिषवणे = अधिषवणे इत्यधि - सवने । इन्द्राग्नी = इन्द्राग्नी इतीन्द्र - अग्नी	10
		Total Padams	1844

Details of Panchati and Padam for Kandam 4, Prasanam 3 - (TS 4.3)

	Panchati	Padams
Anuvakam 1	1	65
Anuvakam 2	3	130
Anuvakam 3	2	128
Anuvakam 4	3	167
Anuvakam 5	1	76
Anuvakam 6	2	106
Anuvakam 7	2	106
Anuvakam 8	1	37
Anuvakam 9	2	96
Anuvakam 10	3	`135
Anuvakam 11	5	269
Anuvakam 12	3	133
Anuvakam 13	8	396
Total →	36	1844

Notes:

- 1. Please refer to the book "TS Kandam 1" and "TS 1.1 pada paadam with Vaakyam" for notes and conventions used in this Compilation.
- 2. Please download our vedic compilations from our web site www.vedavms.in